

UMEÅ UNIVERSITET

En relationell(are) välfärd

Vägen framåt för att stötta unga som varken arbetar eller studerar?

2024-09-11, Samordningsförbundet Uppsala län

Frida Jonsson, docent i folkhälsovetenskap

Ungas etableringsvillkor

- Övergången från skoltid till arbetsliv har blivit utdragen, odefinierad och individualiserad.
- Unga får ta ett stort ansvar för en etableringsprocess som inte alltid leder till fast anställning och tryggad försörjning.
- För vissa ger detta en ökad frihet och förbättrade valmöjligheter medan det för andra innebär ökade risker och utmaningar.

Unga som varken arbetar eller studerar (UVAS)

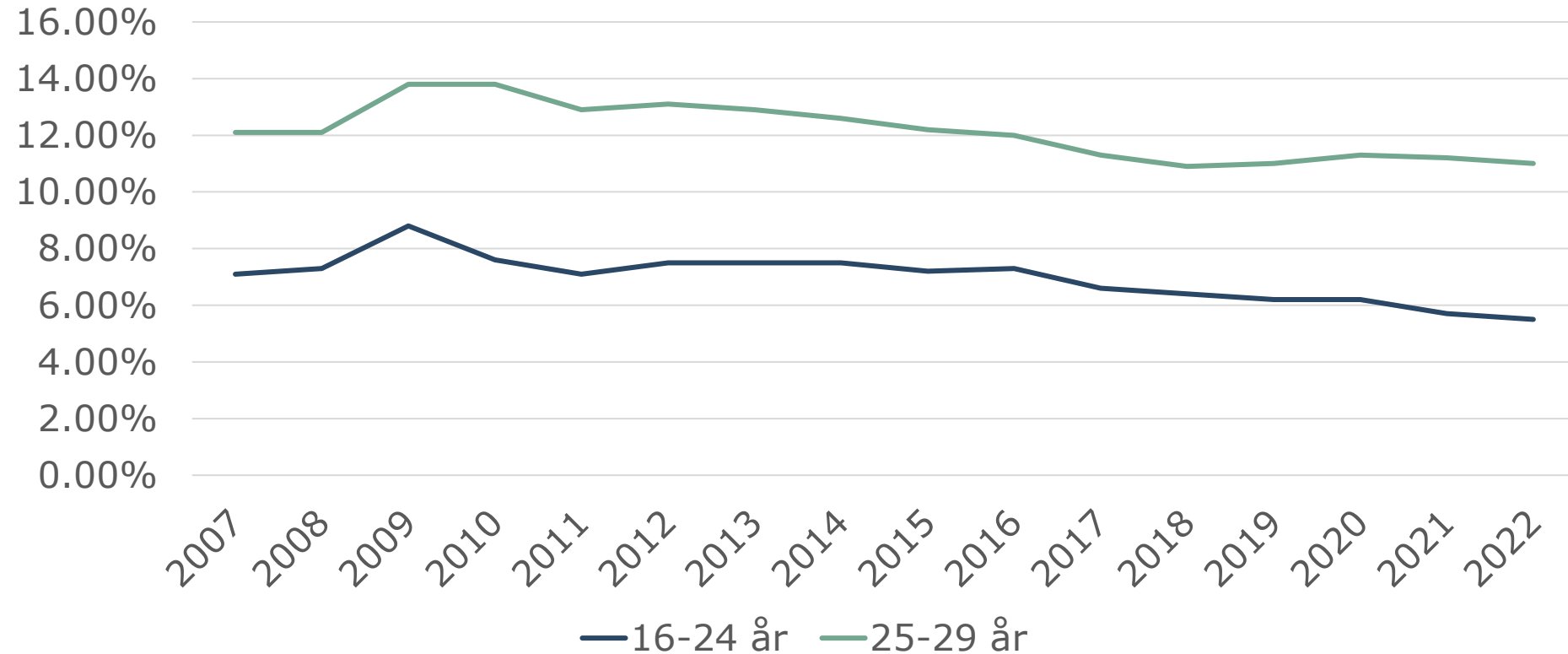
Unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) är en grupp som ofta behöver stöd i övergången från skoltid till arbetsliv.

År 2022 fanns det cirka 132 000 unga i åldrarna 16-29 som hamnat utanför arbetsmarknaden och utbildningssystemet.

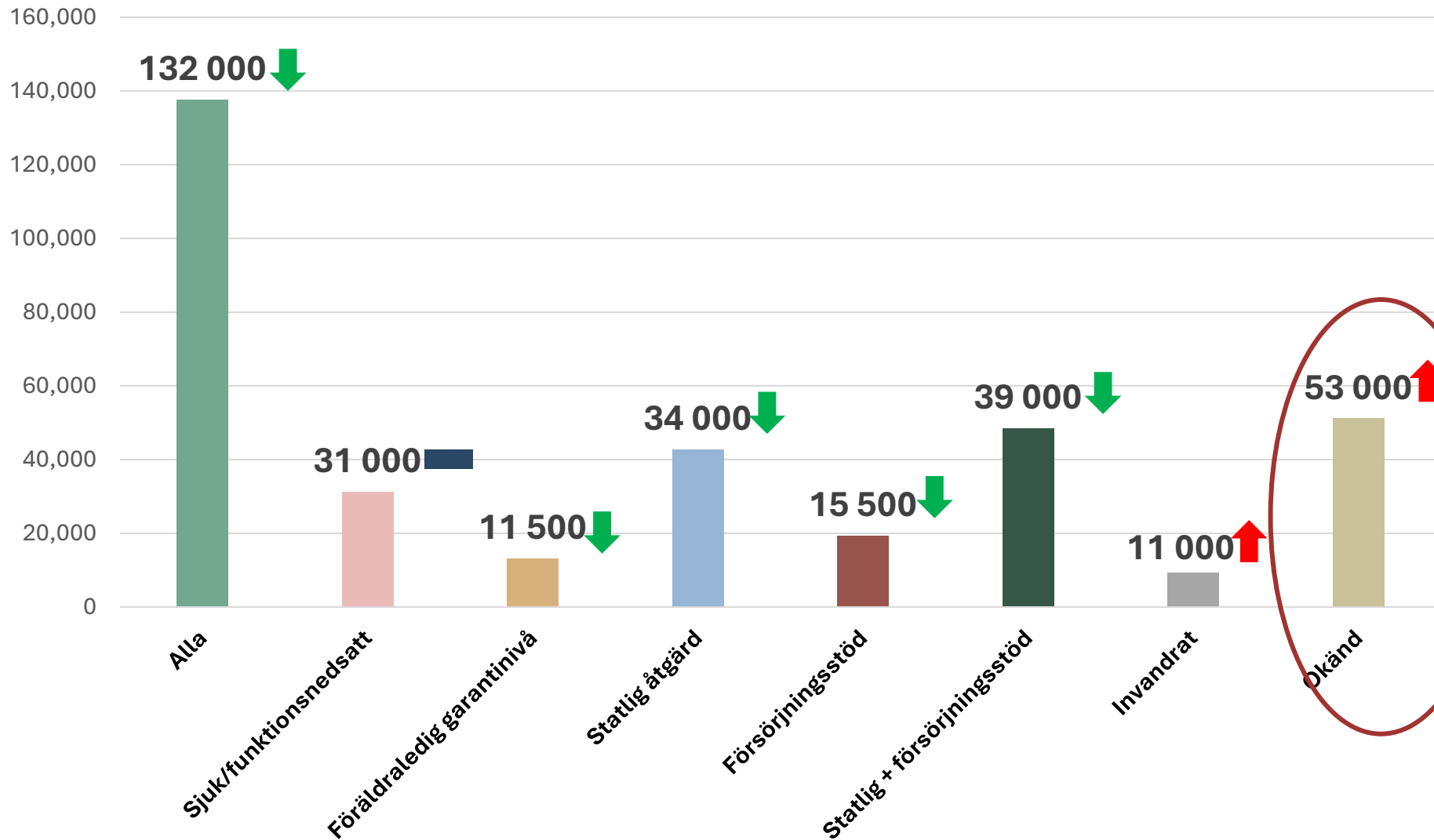
Detta innebär att de under minst ett år:

1. Inte haft arbetsinkomster över ett basbelopp (48 200 SEK 2022)
2. Inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller har studerat vid SFI mer än 60 timmar.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar över tid

Andelen unga som varken arbetar eller studerar enligt underkategorier år 2022

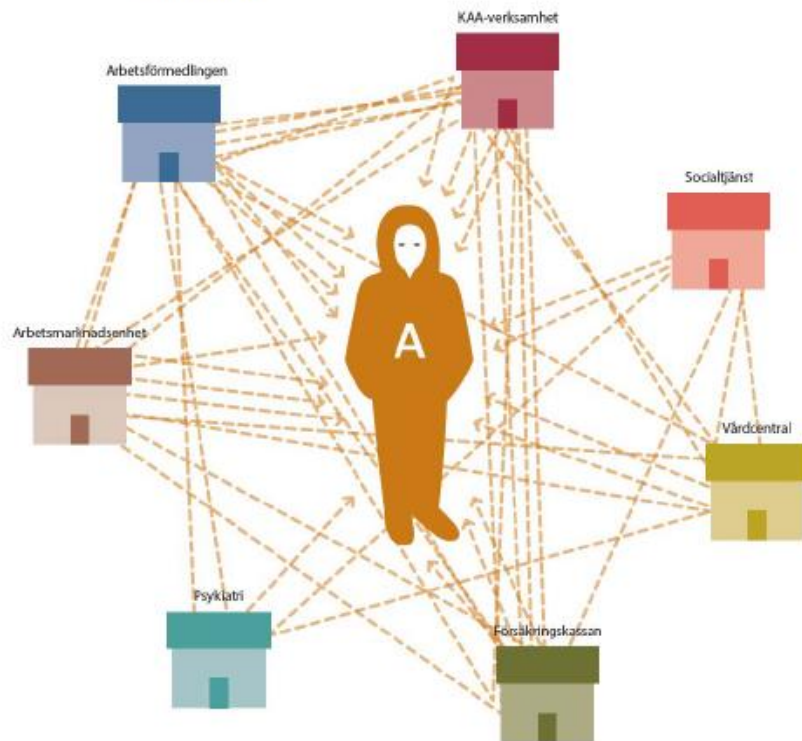
40 % ingen myndighetskontakt
och innefattar både resursstarka
och resurssvaga grupper

Utmaningar (1)

- Socioekonomisk utsatthet, ofullständig skolgång, trauman, skuldsättning, tidigt föräldraskap, kriminalitet, funktionsnedsättning och psykisk ohälsa.
- Lägre självkänsla, självförtroende, välbefinnande, livskvalitet och grad av socialt engagemang.
- Tidigare interaktioner med myndigheter där brister i tillgänglighet, bemötande och stöd tenderar att leda till känslor av misstro, maktlöshet och misslyckande.
- Känslor av skam och skuld för att man inte "lever upp till" normer om hur man "ska" vara eller förväntas leva sitt liv.

Utmaningar (2)

Figur 7.2 En ungs personers kontakter med stödstrukturer och aktörer under ett år

Figur 7.3 En ungs persons resa mot aktivitetsersättning

Utmaningar (3)

”Komplexa behov”, ”sammansatt problematik” eller ”särskild sårbarhet”?

Komplext välfärdssystem som är svårt att navigera?

UMEÅ UNIVERSITET

Vad göra?

Åtgärder

För unga arbetslösa som står till arbetsmarknadens förfogande:

- Arbetsförmedling (med eller utan kontroll av sökbeteende) samt subventionerade anställningar verkar ha goda effekter¹.

För unga som av olika anledningar “står långt ifrån arbetsmarknaden”:

- Flexibelt ”multikomponenta” insatser som kombinerar aktiviteter och stöd i enlighet med individuella förutsättningar och behov verkar framgångsrika även om vi inte vet hur dessa fungerar, eller varför².

Forskningsprojekt 2021-2024

SYFTE

Förklara *hur* kommunala arbetsmarknadsinsatser för unga som varken arbetar eller studerar fungerar, och *varför*.

Finansiering

Projektet (2020-01339) finansieras av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

FORTE:

Etiskt godkännande

Projektet har tillåtelse att bedriva forskning i enlighet med beslut Dnr 2021-01418.

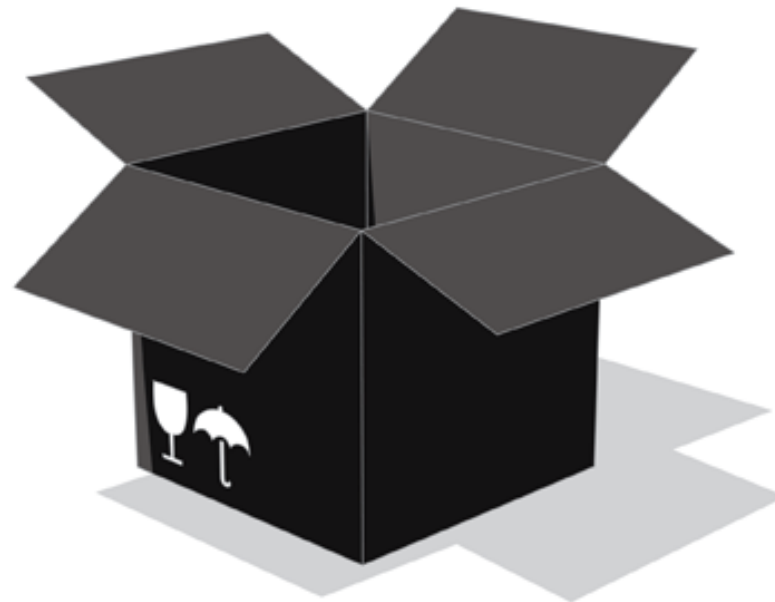

Teoridriven utvärdering

Öppna den ”svarta lådan” för komplexa interventioner.

Genererar detaljerad kunskap relevant för verksamhetsutveckling.

Skapar en bra utgångspunkt för efterföljande effektutvärderingar.

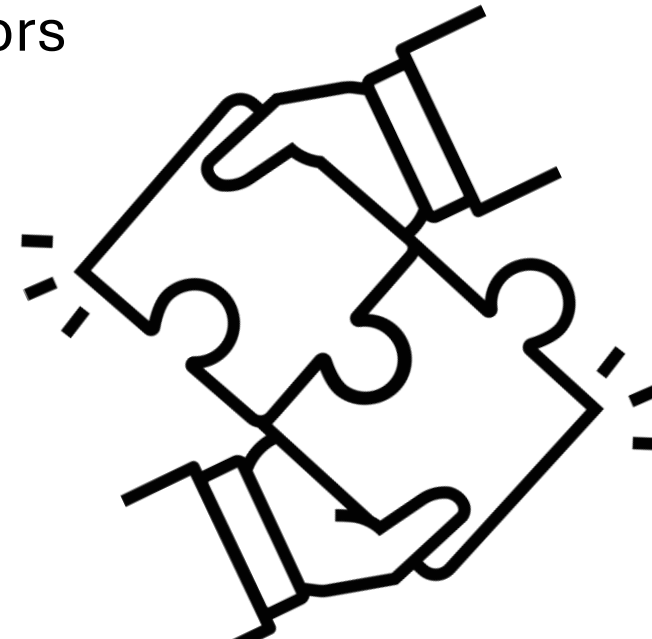
Policyutgångspunkter

- **Konventionen om de mänskliga rättigheterna** slår fast rätten till arbete och utbildning (artikel 23 och 26).
- **Barnkonventionen** slår fast barn och ungas rätt att vara delaktiga och påverka i frågor som rör dem.
- **Ungdomspolitikens** övergripande mål är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

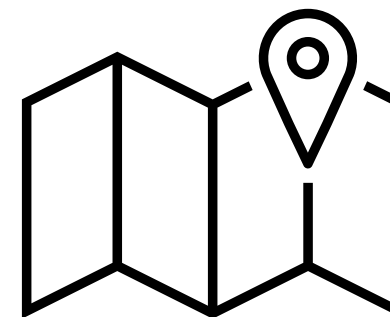
Teoretiska utgångspunkter

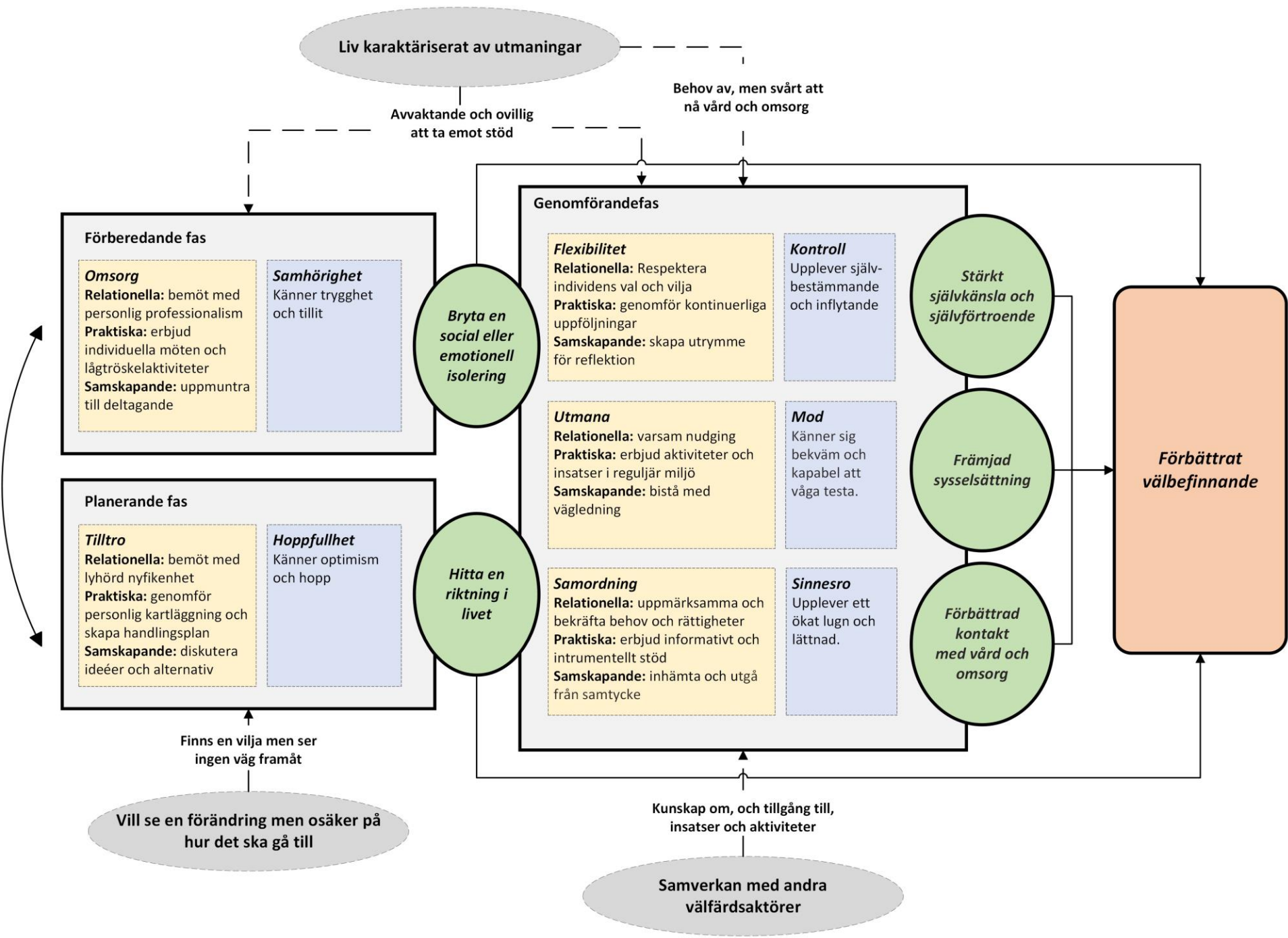
- **Relationella aspekter:** Relationer utgör motorn i välfärdsinsatser samt en grogrund för positiv förändring.
- **Praktiska aspekter:** Välfärdsinsatser ska skapa förutsättningar för människor att leva goda liv.
- **Samskapande aspekter:** Välfärdsinsatser ska stärka människors möjligheter att själva påverka och förändra sin situation samt ta avstamp i deras verkliga behov snarare än i förutfattade idéer om vad problemet är och hur det ska lösas.

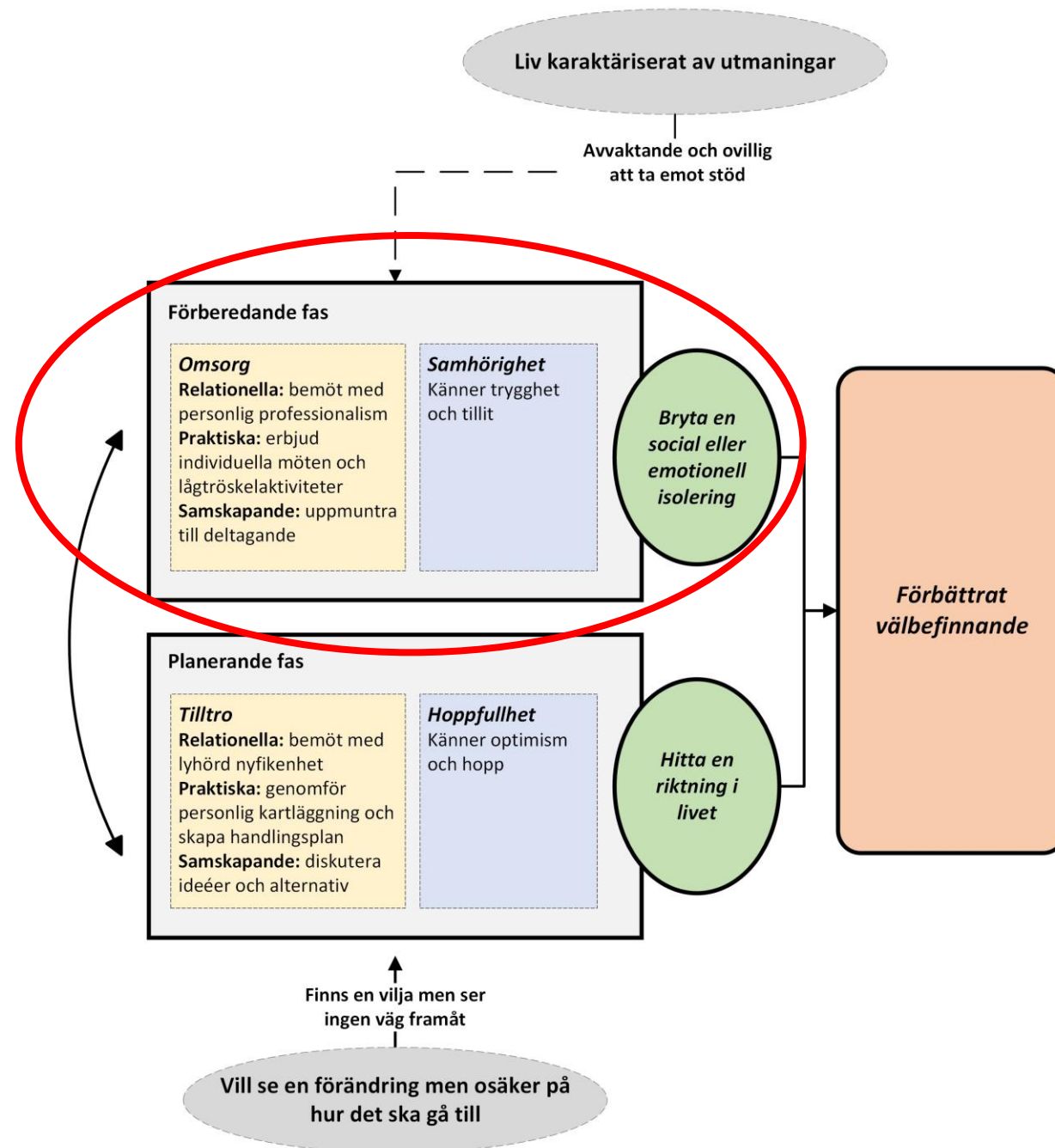

Studiens kontext

- Kommuner från norr till söder av varierande storlek (8 st)
- Platsbesök och observationer i varje verksamhet (2 dagar)
- Genomgång av statistik och dokument (15 st)
- Intervjuer med personal (33 st)
- Intervjuer med deltagare (39 st)
 - Medelålder 22 år (min 17; max 32)
 - 10 kvinnor, 25 män och 4 ickebinära

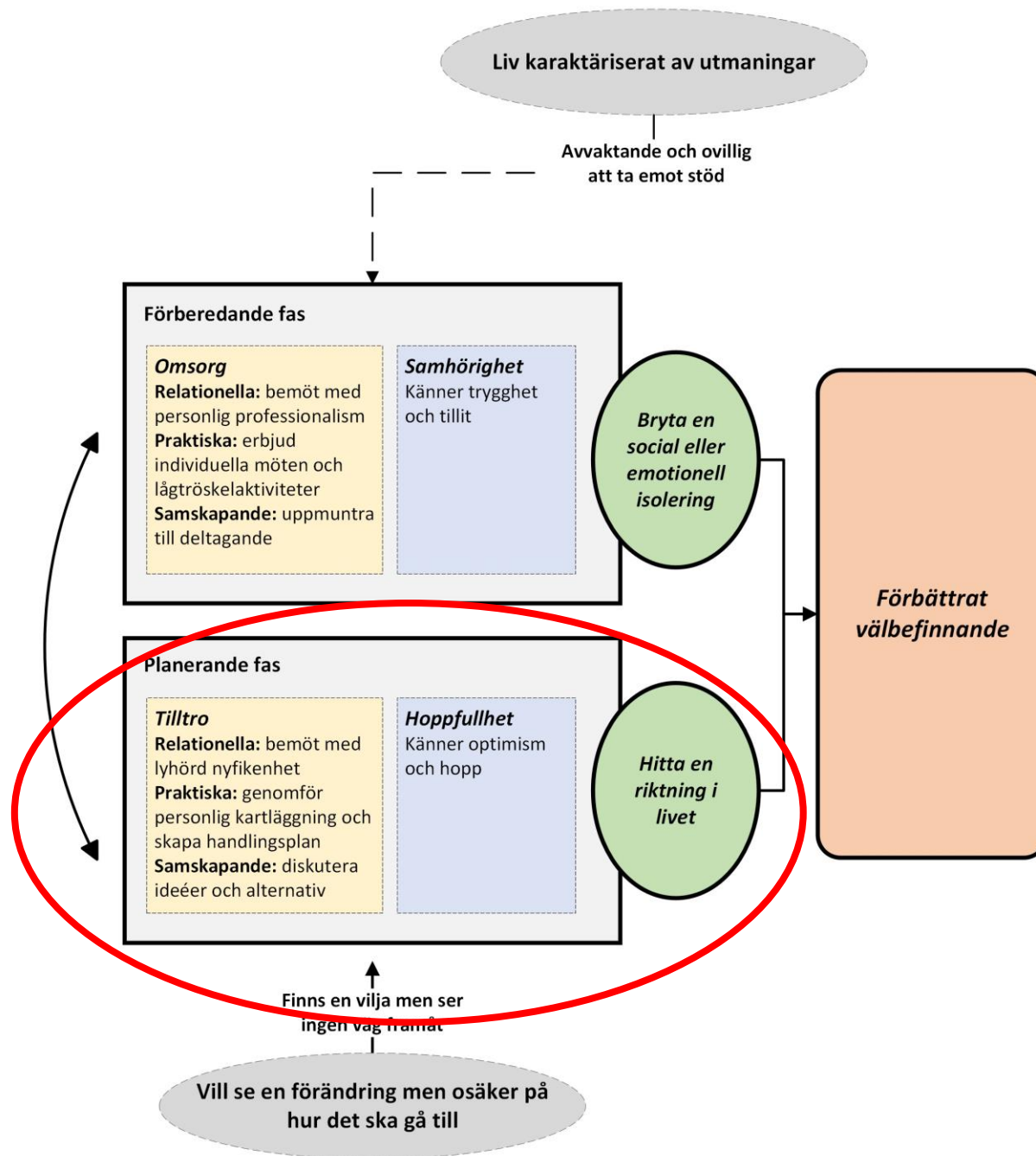

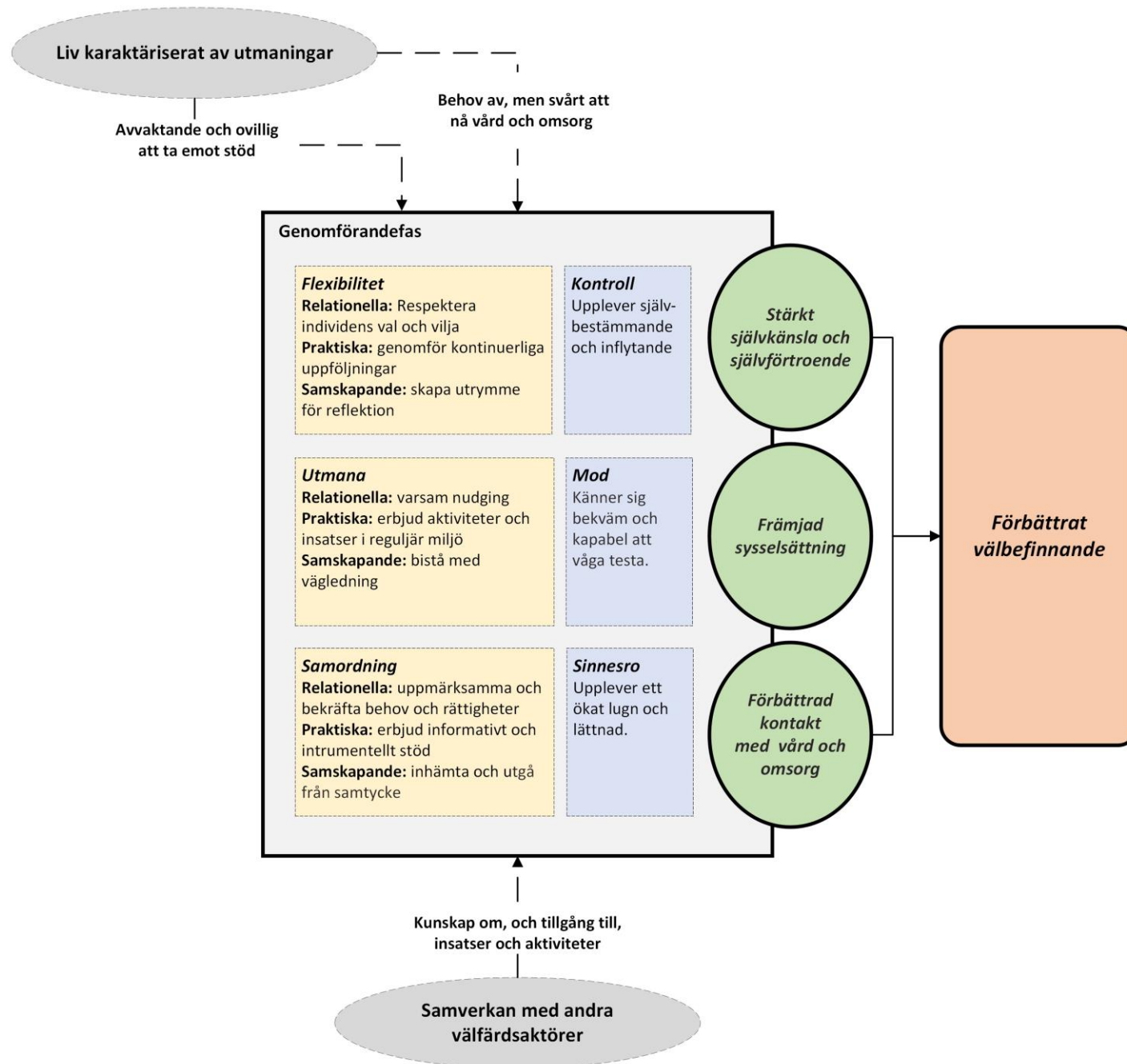

Om bemötandet inte skulle vara så bra som det är på just xx så skulle ... Det skulle bära emot att gå dit. Det skulle kännas som en börda, det skulle kännas som att man måste dit. Men som sagt så är det ju att man inte behöver gå dit, utan att det är valfritt och att de strävar efter att du själv ska vilja gå dit. Och det är det jag har känt också. Man ville ju gå dit. Även fast man inte gjorde någonting så var det roligt att prata med dem. Det gav energi, så man gick dit och så mådde man bra sen hela dagen efteråt.

Man får ju lite hopp skulle jag tro. Kanske inte direkt, men någonstans att man inser att, ja, men att någonting händer när man väl berättar. När man väl berättar för sin handläggare att ”jag vill försöka göra det här”, då säger de att ”ja, men det kan vi försöka att fixa” eller ”det kan vi försöka att hjälpa dig med”. Så att man får det i verkligheten, att man får lite bekräftelse liksom i det.

Det är oftast rimliga mål för det är inte som att det blir ... som att det står heller, för det är inte heller bra om man inte tar sig någonstans. Nej, men så jag tycker det är ändå ett visst pushande men det är så att man inte känner sig tvingad till.

Planen från början är grovt uppritad och med egentligen det största fokuset på steg för steg. Men att kommer det hindra någonting annat, då tar man en omväg. Bara det har varit min ... väldigt ... Man har haft stor flexibilitet och det enda som har varit i åtanke är så här slutmålet.

Jag har svårt att hinna med i vardagen så att någon kan ... jag kan lägga över det lite i alla fall, att xx fixar det åt mig så jag slipper ringa och hålla på med det här ... papper och sådant där. Så det har ju underlättat mycket och tagit bort mycket ångest också.

UMEÅ UNIVERSITET

Sammanfattningsvis

Vad är viktigt? (1)

Relationellt arbete genom gott bemötande

- Omtanke i form av värme och förståelse men också tydlighet och ärlighet.
- Lyhörd nyfikenhet där styrkor, intressen och drömmar, men också problem och utmaningar, utforskas.
- Respekt för individens vilja och val
- Försiktigt utmana utifrån en tilltro till individens förmåga och möjligheter till förändring.

Vad är viktigt? (2)

Praktiskt stöd, aktiviteter och insatser utifrån samverkan

- Individuella möten för att prata med någon som lyssnar och bryr sig.
- Kartläggning → individuell handlingsplan som utgår från en helhetssyn på livssituationen och sätter personliga (del)mål för arbetet.
- Erbjudande om ”kravlöst” sociala aktiviteter för att komma ut och umgås med i samma situation.
- Erbjuda studie -och arbetsrelaterade aktiviteter och insatser företrädesvis inom reguljära verksamheter utifrån behov och mål.
- Kontinuerliga uppföljningar av planen och möjlighet till reflektion.
- Erbjuda informativt och instrumentellt stöd i kontakten med, eller övergången till, andra aktörer.

Vad är viktigt? (3)

Samskapande (personcentrerade) arbetssätt utifrån ett rättighetsbaserat perspektiv

- Deltagande baserat på frivillighet och uppmuntran snarare än tvång, krav och kontroll.
- Deltagaren ses som expert på sin situation och sina behov
- Deltagaren får inflytande över sin planering och möjlighet att diskutera idéer och alternativ med någon som är intresserad och vill hans bästa.
- Deltagaren får möjlighet påverka genomförandet av aktiviteter och insatser utifrån en kombination av vad som finns och vad man vill eller kan samt möjlighet att ändra sig och byta riktning vid behov.

Vad är viktigt? (4)

Får ett sammanhang där de kan:

- Känna sig trygga och bygga upp en tillit → bryta en isolering
- Ser på framtiden med lite mer tillförsikt → hitta en riktning framåt
- Få inflytande och möjlighet att påverka + känna sig bekväma och kapabla att testa → stärkt självkänsla och självförtroende samt främjad sysselsättning.
- Uppleva lättnad och lugn → förbättrad kontakt med annan vård och omsorg

Ja, men jag som har varit här nu i ett och ett halvt år och jag har sett ... jag har verkligen sett personer blomma ut. Folk som kommer hit, och de vågar knappt kolla en i ögonen och nu helt plötsligt sitter de och diskuterar med en i grupperna och man ... det kanske låter så här ”okej, men det är väl bara att börja prata”, men det kan vara en sån otroligt stor tröskel för vissa att nå det. Och att få stöd i det och komma över, det kommer göra så mycket i längden för den personen. Jag tror att alla behöver något ställe i sitt liv att känna sig trygg för många som går här kanske inte har kunnat känna sig trygg i skolan eller hemma eller ... och kunna komma hit några timmar i veckan och känna trygghet, det är så otroligt viktigt.

Studiens styrkor och begränsningar

- Fokus på att identifiera goda exempel och vad som verkar fungera bra, mindre på att hitta brister och problem.
- Mest troligt fångat upp erfarenheter från unga som är nöjda och missat dem som inte har lika goda erfarenheter.
- Fokus på att identifiera olika utfall som inkluderar, men går bortom, sysselsättning, inte på att mäta effekter.
- Fokus på det operativa arbetet med utgångspunkt i erfarenheter från unga och personal, mindre på strukturella och organisatoriska omständigheter som påverkar genomförande och effekter.

Fynden är i linje med en växande mängd forskning (1)

Aaltonen (2016) och Välimäki (2022) i Finland vilka betonar betydelsen av:

- Personalens förmåga att inge hopp, bemöta respektfullt med lyhördhet, omsorg och engagemang
- Arbeta samskapande med fokus på delaktighet och inflytande utifrån det faktum att individen är expert på sin situation.
- Bidrar till känslor av stolthet och samhörighet (snarare än skam och skuld) vilket ökar individernas tilltro både till den egna förmågan och möjligheterna till förändring

Fynden är i linje med en växande mängd forskning (2)

BIP-studien (2020) och Danneris (2019) i Danmark vilka betonar betydelsen av:

- Personalens tilltro till individens förmåga och möjligheter till förändring samt kontinuitet i relationen.
- Kombination av jobbfokuserade, kompetenshöjande, sociala och hälsorelaterade aktiviteter samt att dessa implementeras parallellt snarare än stegvis.

Frøyland (2019) i Norge vilken framhåller betydelsen av:

- Erbjudande om aktiviteter till unga med fokus på sysselsättning och samtidigt kontinuerlig stöttning med sociala och hälsorelaterade utmaningar.
- Nära samverkan med, och stöd till, arbetsgivare

Fynden är i linje med en växande mängd forskning (3)

Arbetslivsrehabiliterande metoder internationellt och i Sverige:

- Utgår från att alla kan studera eller arbeta ”reguljärt” bara de hittar något som passar dem.
- Betonar betydelsen av:
 - Personcentrerat och lösningsfokuserat stöd genom positivt bemötande utifrån en process av kartläggning, jobbmatchning, arbetsintroduktion och uppföljning som från start en tydlig inriktning mot anställning på reguljära arbetsmarknaden.
 - Tillgodose behov av parallella behandlingsinsatser samt stöd med olika sociala eller ekonomiska utmaningar.

UMEÅ UNIVERSITET

Tack!

2024-09-11, Samordningsförbundet Uppsala län
Frida Jonsson, docent i folkhälsovetenskap